



ΚΕΙΜΕΝΟ

Κωνσταντίνος Καβάφης (1863-1933) Καισαριών

Έν μέρει γιά νά ἐξακριβώσω μιά ἐποχή,
ἐν μέρει καί τήν ὥρα νά περάσω,
τήν νύχτα χθες πήρα μιά συλλογή
ἐπιγραφῶν τῶν Πτολεμαίων νά διαβάσω.

- 5 Οἱ ἄφθονοι ἔπαινοι κ' ἡ κολακεῖες
εἰς ὅλους μοιάζουν. Ὅλοι εἶναι λαμπροί,
ἐνδοξοί, κραταιοί, ἀγαθοεργοί·
κάθ' ἐπιχείρησίν των σοφότατη.
Ἄν πεῖς γιά τές γυναῖκες τῆς γενιᾶς, κι αὐτές,
10 ὅλες ἡ Βερενίκες κ' ἡ Κλεοπάτρες θαυμαστές.

Ὅταν κατόρθωσα τήν ἐποχή νά ἐξακριβώσω
θ' ἄφινά το βιβλίο ἄν μιά μνεῖα μικρή,
κι ἀσήμαντη, τοῦ βασιλέως Καισαρίωνος
δέν εἴλκυε τήν προσοχή μου ἀμέσως...

- 15 Ἄ, νά, ἦρθες σύ μέ τήν ἀόριστη
γοητεία σου. Στήν ιστορία λίγες
γραμμές μονάχα βρίσκονται γιά σένα,
κ' ἔτσι πιό ἐλευθέρα σ' ἔπλασα μέσ στόν νοῦ μου.
Σ' ἔπλασα ὠραῖο κ' αἰσθηματικό.
20 Ἡ τέχνη μου στό πρόσωπό σου δίνει
μιάν ὄνειρώδη συμπαθητική ἐμορφιά.
Καί τόσο πλήρως σέ φαντάσθηκα,
πού χθές τήν νύχτα ἀργά, σάν ἔσβυνεν
ἡ λάμπα μου — ἄφῖσα ἐπίτηδες νά σβύνει—
25 ἐθάρεψα πού μπῆκες μέσ στήν κάμαρά μου,
μέ φάνηκε πού ἐμπρός μου στάθηκες· ὡς θά ἦσουν
μέσ στήν κατακτημένην Ἀλεξάνδρεια,
χλωμός καί κουρασμένος, ιδεώδης ἐν τῇ λύπῃ σου,
ἐλπίζοντας ἀκόμη νά σέ σπλαχνισθοῦν
30 οἱ φαῦλοι — πού ψιθύριζαν τό «Πολυκαισαρίη*».

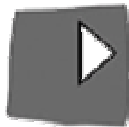
(1918)

*Πολυκαισαρίη· ἡ ὑπαρξη περισσοτέρων του ενός ηγεμόνων (Καيسάρων).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- Α. Ορισμένα γνωρίσματα της ποίησης του Καβάφη είναι: η χρήση ιστορικών προσώπων ως συμβόλων, ο ρεαλισμός και οι λόγιοι γλωσσικοί τύποι. Να επισημάνετε τα γνωρίσματα αυτά στο συγκεκριμένο ποίημα (δύο παραδείγματα κατά περίπτωση).

Μονάδες 15



B1. Ο Κ. Θ. Δημαράς έχει παρατηρήσει ότι στο ποίημα αυτό ο Καβάφης «μας δίνει αναλυτικά την τεχνική της έμπνευσης του». Προσδιορίστε με αναφορές στο κείμενο πώς επαληθεύεται στον «Καισαρίωνα» η άποψη ότι ο Καβάφης αποκαλύπτει στον αναγνώστη του τη διαδικασία δημιουργίας ενός ποιήματος.

Μονάδες 20

B2. Να διακρίνετε τα δυο διαφορετικά υφολογικά επίπεδα του ποιήματος και να τα χαρακτηρίσετε τεκμηριώνοντας την απάντησή σας με αναφορές στο ποίημα.

Μονάδες 20

Γ. 15 «Α, νά, ήρθες σύ μέ τήν άόριστη
γοητεία σου. Στήν ιστορία λίγες
γραμμές μονάχα βρίσκονται γιά σένα,
κ' έτσι πió έλευθέρα σ' έπλασα μέσ στόν νοῦ μου.
Σ' έπλασα ώραίο κ' αίσθηματικό.

20 Έ τέχνη μου στό πρόσωπό σου δίνει
μιάν όνειρώδη συμπαθητική έμορφιά.

Να σχολιάσετε το περιεχόμενο των παραπάνω στίχων με 120-140 λέξεις.

Μονάδες 25

Δ. Το ακόλουθο ποίημα του Άθου Δημουλά με τίτλο «Καβάφης» είναι ένα ποίημα για την ποίηση. Ποιες οι αναφορές του στον καβαφικό «Καισαρίωνα»;

Μονάδες 20

Καβάφης

Τη φαντασία την εντελώς αδέσμευτη δε συμπαθώ. Δεν
έχει χάρες. Και είναι χρήσιμη για τα όνειρα μόνο.

Εγώ

την άλλη φαντασία αγαπώ, αυτή
που προσπαθεί ένα παρελθόν να ζωντανέψει
και που στηρίζεται σε μνήμες του,
σποραδικές και ασύνδετες, ζητώντας
γύρω τους άρτιο ένα σύνολο να πλάσει
με τάξη, προσοχή και μέτρο.

Κι έτσι, προπάντων, που το χρώμα τους,
το χρώμα αυτών των ερειπίων,
των αβέβαιων γεγονότων το αίσθημα,
μέσα στο έργο της ενισχυμένο
να περάσει.

Αυτό το δύσκολο είναι

που εκτιμώ. Αυτήν εγώ αγαπώ
τη φαντασία, τη δεσμευόμενη,
την οδηγούμενη φαντασία που,
όλο συγκίνηση, πάντοτε γύρω
από πολύτιμα εμπόδια έρπει.

Και

χρήσιμη είναι —τόσο—για την τέχνη μου.

Ελληνικά καβαφογενή ποιήματα, Επιλογή: Δημήτρης Δασκαλόπουλος, Εκδόσεις
Πανεπιστημίου Πατρών, Πάτρα 2003,σελ. 80-81



ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Ο Καβάφης, πολύ συχνά στην ποίησή του, εστιάζει το ενδιαφέρον του σε ένα πρόσωπο, ξεχασμένο ή δευτερεύον και, διορθώνοντας πολλές φορές την ιστορία, το φέρνει μπροστά στα μάτια του αναγνώστη αναστημένο και ολοζώντανο, ως σύμβολο και αλληγορία, σε στιγμές ανθρώπινες. Έτσι ο Καβάφης, μπορεί να πει κανείς ότι από αυτή τη σκοπιά λειτουργεί ως «συμβολιστής» ποιητής, μεταφέροντας και το κλίμα της μελαγχολίας, και της ακινησίας του συμβολισμού. Σ' αυτή τη διαδικασία, ο ποιητής λειτουργούσε με ακρίβεια επαγγελματία ιστορικού επιστήμονα, καταφέροντας να αποδώσει με εξαιρετικά ρεαλιστικά χαρακτηριστικά τα πρόσωπα αυτά (στην συγκεκριμένη περίπτωση τον Καισαρίωνα). Οι εποχές που επέλεγε ήταν συνήθως μεταβατικές, ρευστές, εποχές σε παρακμή κάθε είδους (ηθικής, κοινωνικής και πολιτικής), στις οποίες έβρισκε αναλογίες με την εποχή που ζούσε ο ίδιος. Έτσι, δεν υπηρετεί η ποίησή του την Ιστορία (όπως συμβαίνει με το ρεύμα του Παρνασσισμού) αλλά η Ιστορία την ποίησή του. Οι μελετητές της καβαφικής ποίησης ερμηνεύουν την πρόθεση του Καβάφη και από σκοπιά **ψυχαναλυτική** (αισθανόταν πολλές φορές περιθωριακός) και **πολιτική** (χρησιμοποιεί αναλογικά –μεταφορικά την παρακμή των ελληνιστικών του χρόνων σε σχέση με τη δική του εποχή)

Ο ρεαλισμός το Καβάφη συνίσταται στο ότι εμπνέεται από περιστατικά και γεγονότα της καθημερινότητας, τα οποία επεξεργάζεται (συμβολικά) για να προσεγγίσει ζητήματα που τον απασχολούν, σχεδόν εμμονικά: ο έρωτας και η ηδονή, το γήρας και ο θάνατος. Στην τεχνική του επικρατεί η λιτότητα στα εκφραστικά μέσα, το μέτρο είναι χαλαρό (αν και γενικά παραμένει το ιαμβικό), οι στίχοι δεν έχουν ίσες συλλαβές, η σύνταξή του ακολουθεί την καθημερινή ομιλία, η ποίησή του γίνεται αφηγηματική, πεζολογική και δραματική.

Το **ύφος** γίνεται πυκνό, λιτό, επιγραμματικό, αντιλυρικό και αντισητορικό, καταλήγει σχεδόν πεζό.

Στο συγκεκριμένο κείμενο χρησιμοποιεί τα πρόσωπα των Πτολεμαίων (που για αυτούς διαβάζει στις συλλογές) ως πρόσωπα που συμβολίζουν την κούφια λαμπρότητα, την επίπλαστη από κόλακες και αυλικούς σπουδαιότητα στην ιστορία. Σε όλους δε, τυγχάνει να αποδίδονται οι ίδιοι χαρακτηρισμοί («λαμπροί, ένδοξοι, κραταιοί, αγαθοεργοί»). Επίσης, το πρόσωπο του Καισαρίωνα ανάγεται σε σύμβολο της πρόωρα και άδικα χαμένης ιδανικής εφηβικής ομορφιάς.

Ρεαλισμός στο συγκεκριμένο ποίημα υπάρχει στους στίχους 1-4 (περιγράφει με ακρίβεια τα κίνητρα της ανάγνωσής του) και στους στίχους 22-23 (που αναφέρεται λεπτομερειακά στη σχέση του με τον νυχτερινό φωτισμό- μία από τις εμμονές του Καβάφη)

Η γλώσσα του είναι ιδιότυπη, με ιδιαίτερους εκφραστικούς τρόπους, δεν έχει σχέση με την δημοτική της εποχής του, χρησιμοποιεί ιδιωματικούς τύπους, πολιτικούς (της Κωνσταντινούπολης) και αιγυπτιακούς (των Ελλήνων της Αιγύπτου) αλλά ταυτόχρονα βρίσκεται μακριά και από την τυπική καθαρεύουσα. Στα ποιήματά του όμως χρησιμοποιεί συγκεκριμένους τύπους της καθαρεύουσας (λόγιους τύπους) για συγκεκριμένους σκοπούς: Σε τρεις συγκεκριμένους στίχους (6, 7, 8) χρησιμοποιεί αρκετούς λόγιους τύπους για λόγους ειρωνείας («εις όλους», «κραταιοί», «αγαθοεργοί», «επιχείρησις των σοφοτάτη»). Επίσης στον στίχο 28 χρησιμοποιεί την λόγια έκφραση «ιδεώδης εν τη λύπη σου», καθώς θέλει να δώσει ένα μεγαλοπρεπή διάσταση στα λόγια του (η φράση καταλήγει να έχει αποφθεγματικό χαρακτήρα).



B1. Το συγκεκριμένο ποίημα εντάσσεται στην ενότητα της «ποίησης για την ποίηση» για αυτό ακριβώς το λόγο, γιατί «μας δίνει αναλυτικά την τεχνική της εμπνευστής του», παρουσιάζει το εργαστήρι της δημιουργίας ενός ποιήματος. Κατ' αρχάς, ξεκινάει να αναφέρεται στο πεδίο της έμπνευσής του, την ανάγνωση, κατά την οποία, αν και δεν έχει πρόθεση έμπνευσης συγγραφής ποιήματος, να καταλήγει στη συνέχεια σε κάτι τέτοιο. (στίχοι 1-4). Όπως συνήθιζε, δηλαδή, ο Καβάφης εντοπίζοντας πρόσωπα που βρίσκονταν στο περιθώριο της ιστορίας, αναγνώρισε στο πρόσωπο του Καισαρίωνα μια εξαιρετική αφορμή για ποιητική έμπνευση (στίχοι 11-14). Στη συνέχεια καταγράφει πλευρές του ποιήματος, σχετικά με την μορφή του ίδιου του Καισαρίωνα («ωραίο», «αισθηματικό», «ονειρώδη, συμπαθητική εμορφιά»).

B2. Στους στίχους 1 ως 10 ο Καβάφης, παρά το γεγονός ότι χρησιμοποιεί ιαμβικό μέτρο, πλεχτή ομοιοκαταληξία (στίχοι 1-3, 2-4) και ζευγαρωτή ομοιοκαταληξία (στίχοι 7-8), όσον αφορά στο περιεχόμενο, είναι «πεζό», αναφέρεται σε μια καθημερινή πιθανόν, πληκτική διαδικασία της ανάγνωσης σχετικά με τον αρχαίο κόσμο (εν μέρει και την ώρα να περάσεις». Αν και η μορφή του ποιήματος προκαταβάλλει προς ένα περιεχόμενο σπουδαίο και σημαντικό, συμβαίνει το αντίθετο, το ύφος του απέχει αρκετά από το να είναι λυρικό, είναι πεζολογικό

Στους στίχους 15 έως 30 ο ποιητής λειτουργεί πολύ περισσότερο ελεύθερα σχετικά με τη μορφή (δεν ακολουθεί σε όλους τους στίχους το ιαμβικό μέτρο, δεν υπάρχουν παρά μόνο μακρινές ή εσωτερικές ομοιοκαταληξίες, δηλαδή δίνει -σβύνη/ μπήκες -στάθηκες). Παρά το ότι η μορφή είναι ελεύθερη, ο ποιητής εκφράζει την συναισθηματική του διάθεση και το ύφος του είναι λυρικό, πράγμα που πιστοποιεί και την προτίμηση του Καβάφη στον ελεύθερο στίχο

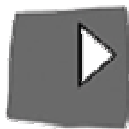
Γ.

Ο Καβάφης, στην συγκεκριμένη στροφική ενότητα αναφέρεται στον οντοπισμό της έμπνευσής του, τον Καισαρίωνα, και καταγράφει και τους λόγους για τους οποίους εμπνεύστηκε από αυτόν: α) την αόριστη γοητεία του και β) την δυνατότητά του να τον αναπλάσει ελεύθερα, χωρίς περιορισμούς (στ.16-18).

Στη συνέχεια αναφέρεται στο πως τον έφτιαξε, σχετικά λεπτομερειακά: με εξαιρετική εμφάνιση και ομορφιά, αλλά και συναισθηματισμό, που αντιστοιχεί στην ηλικία και στην τραγικότητα της κατάστασής του. Στη συνέχεια, συνεχίζει με αυτοαναφορικότητα σχετικά με την τέχνη του να αναφέρει και άλλα χαρακτηριστικά, εκφρασμένα με επίθετα «ονειρώδη» / «συμπαθητική». Ο Καβάφης δεν συνηθίζει να χρησιμοποιεί επίθετα, ο λόγος του ρίχνει το βάρος στα ρήματα και τα ουσιαστικά. Στην συγκεκριμένη περίπτωση (και σε άλλες, σε άλλα ποιήματα) τα επίθετα θέλουν να προσδώσουν ερωτισμό και αισθησιασμό στα πρόσωπα που περιγράφονται.

Δ.

Ο ποιητής Άθως Δημουλάς στο συγκεκριμένο ποίημα καταπιάνεται τη λειτουργία της φαντασίας στην ποιητική δημιουργία. Το ποίημα τιτλοφορείται «Καβάφης» και δεν είναι διόλου τυχαίο: ο Άθως Δημουλάς ταυτίζεται στην άποψή του για τη λειτουργία της φαντασίας με τον Καβάφη. Ο Καβάφης προτιμά την «δεσμευμένη φαντασία» της



ανάπλασης των ιστορικών προσώπων (των δευτερευόντων προσώπων για να είναι περισσότερο ελεύθερη η ανάπλασή τους), το ίδιο και ο Άθως Δημουλάς («Τη φαντασία την εντελώς αδέσμευτη δε συμπαθώ»). Καθώς και αυτός προκρίνει την ανάπλαση των ιστορικών προσώπων («αυτή που προσπαθεί ένα παρελθόν να ζωντανέψει»). Και οι δύο επιλέγουν την συναισθηματική παρουσίαση των προσώπων («σε έπλασα ωραίο και αισθηματικό», στίχος 19, Καισαρίων-Καβάφης / «την οδηγούμενη φαντασία όλο συγκίνηση», Καβάφης, Άθως Δημουλάς). Σχετικά με την τακτική τους, και οι δύο ποιητές προτιμούν την τάξη και το μέτρο. Στο Καβάφη, καθόσον είναι γνωστό, τίποτα δεν είναι τυχαίο, ακόμα και στην παύση του λόγου του, στη στίξη, την πεζολογία ή τον λυρισμό, τις λεπτομέρειες και την ακρίβεια της περιγραφής. Ο Άθως Δημουλάς έχει μια παρόμοια αντίληψη που την καταθέτει κιόλας στο ποίημα του («γύρω τους άρτιο ένα σύνολο να πλάσει, με τάξη προσοχή και μέτρο»). Επιλέγουν και οι δύο, περιόδους μεταβατικές, χωρίς κατ' ανάγκην λεπτομερείς πηγές στη διάθεσή τους. (Άθως Δημουλάς «αυτή που προσπαθεί ένα παρελθόν να ζωντανέψει και που στηρίζεται σε μνήμες του, σποραδικές και ασύνδετες»).